**ANALIZA PERCEPȚIEI CADRELOR DIDACTICE
ASUPRA EDUCAȚIEI DINCOLO DE ȘCOALĂ
– STUDIU COMPARATIV–
Carmen ROTARU***

Abstract:

In the context of the educational system in Romania, analysis of teacher perceptions on outdoor education becomes a crucial factor, as the role of teachers in this process involves a change in methodology, approach, organizational forms, student- teacher relationship, evaluation.

The comparative study of outdoor education has continued the results of European research project "Outdoor Education: Authentic Learning in the context of landscapes" financed by European Union Comenius 2.1 action, developed by a partnership of educational institutions in five European countries: Austria, Czech Republic, Germany, Sweden and UK over three years. The overall objective of the analysis focused national and European perspectives on outdoor education to promote a uniform approach to this form of education.

Cuvinte cheie: educație nonformală, atitudini, comportament

Conceptul de educație dincolo de școală – prin extensia lui *dincolo*, pune în evidență importanța spațiului unde se desfășoară procesul educațional și, în egală măsură, vizează un cadru metodologic specific. Elementul de spațiu este analizat din perspectiva relației dintre cunoștințe și realitatea fizică oferită, pe dimensiunea biochimică, socială, culturală, plasată pe axa temporală de trecut-prezent-viitor. Cadru metodologic vizează cu precădere construirea relației dintre profesor și elev, relație ce devine fundamentală pentru procesul de construcție și reconstrucție a cunoașterii și devenirii. Procesul de învățare presupune o acțiune dinamică ce face trecerea de la cunoștințe la construcția de concepte pentru a facilita și consolida înțelegerea. În această dinamică a învățării, profesorul are un rol esențial, alături de cel care învață, obiectivele vizate fiind descrise prin cei trei H – Heart, Hand, Head: minte, suflet și mâini. Alături de valori și atitudini legate de mediu, de o viață sănătoasă, de creativitate, independență, spirit de echipă, respect pentru natură, pentru diversitate, toleranță, cooperare, curiozitate, educația dincolo de școală vizează formarea deprinderilor pentru viață, pe latura de comunicare, luarea deciziilor, analiză, sinteză, competențe sociale, rezolvare de probleme și dobândirea cunoștințelor prin experiență directă legate de comunitate, cultură, aspecte de

* Carmen ROTARU is a PhD Candidate at the Universitz of Bucharest, Doctoral School of Sciences of Education. E-mail: rotarucarmen2000@yahoo.com.

mediu, plante, animale, etc, relaționate cu domeniile de studiu din educația formală.

În contextul sistemului de învățământ din România, analiza percepției cadrelor didactice asupra educației dincolo de școală devine un factor esențial, dat fiind rolul și importanța implicării profesorilor în acest proces ce presupune o schimbare la nivel de metodologie, atitudine, forme de organizare, relație elev-profesor, evaluare. Legea educației din România, elaborată în 2011, face trimitere la idealul educațional al școlii românești, definit în termeni de dezvoltare liberă, unitară, armonioasă a individualității umane în formarea personalității autonome și în asumarea unui set de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii. Valorificarea potențialului educației dincolo de școală în atingerea acestor obiective este în strânsă legătură cu percepția cadrelor didactice –principalii actori ai schimbării- asupra avantajelor acestei forme de educație și asupra oportunităților oferite.

Studiul constatativ privind educația dincolo de școală în contextul sistemului de educație din România a continuat și valorificat rezultatele cercetărilor europene realizate în acest domeniu. Unul dintre proiectele de referință este „Outdoor education: Authentic learning in the context of landscapes” finanțat de Uniunea Europeană prin programul Comenius, acțiunea 2.1. Proiectul a fost derulat printr-un parteneriat de instituții educaționale din cinci țări europene: Austria, Cehia, Germania, Suedia și Marea Britanie, și s-a desfășurat pe parcursul a trei ani. Obiectivul general a vizat analiza perspectivelor naționale și europene asupra educației dincolo de școală, în scopul promovării unei abordări unitare a acestei forme de educație. Activitățile derulate au inclus elaborarea unui curs de educație dincolo de școală pentru profesori, curs realizat printr-un proces de colaborare între parteneri, pentru a oferi o abordare europeană conceptului de educație dincolo de școală. Acest obiectiv a presupus o analiză detaliată a conceptului de educație dincolo de școală pentru a se ajunge la o operaționalizare unitară, la nivel european. În urma dezbaterilor desfășurate, s-a decis utilizarea modelului de definire a educației dincolo de școală propus de European Institute for Outdoor Adventure Education, prin reprezentanții săi, Peter Higgins și Chris Loynes. Acest model include în sfera educației dincolo de școală activități desfășurate în mediul înconjurător, educația pentru mediu și educația pentru dezvoltare personală și socială, cele trei elemente fiind plasate grafic prin trei cercuri ce se intersectează, într-un context ce respectă toate normele de siguranță și creează contextul pentru o dezvoltare unitară.

Figură 1. Sfera educației dincolo de școală (Higgins și Loynes, 1997)

Acest model a condus la stabilirea unor aspecte esențiale în definirea educației dincolo de școală: fundamentele educației dincolo de școală, rezultatele așteptate de la student în urma unui program de educație dincolo de școală și calitățile necesare profesorului pentru derularea unui program de educație dincolo de școală.

Cadrul proiectului european oferă posibilitatea unei cercetări comparative asupra percepției cadrelor didactice din cele 5 țări implicate în proiect și România, contribuind la cartografierea realității din sistemul școlar prin prisma motivației, credințelor, percepțiilor cadrelor didactice cu privire la educația dincolo de școală. Necesitatea unui studiu comparativ provine din diferențele dintre sistemele de învățământ, diferențele culturale și sociale ce reprezintă factori esențiali în elaborarea unui curs pentru profesori cu scopul promovării conceptului de educație dincolo de școală printr-o abordare unitar europeană.

Eșantionul cercetării a inclus cadre didactice din învățământul de masă și învățământul special din 3 regiuni, județele Iași, Mureș, Maramureș, Vaslui, Brăila și Botoșani. Un număr de 179 de cadre didactice au fost incluse în eșantion, numărul fiind egal cu participanții din celelalte 5 țări din cercetarea europeană. Ca structură, eșantionul cuprinde cadre didactice între 20 și 65 de ani, cu o proporție de 52,5% în intervalul de vârstă 20-39 ani și 46,4% în intervalul 40-59 ani. Din punct de vedere al distribuției pe categoria de gen, eșantionul include un procent mai mare de cadre didactice de gen feminin, ilustrând o pondere mai mare a femeilor în categoria profesională de cadru didactic, respective 85%, din învățământul de masă - 34% și învățământul special - 66%, cu elevi cu vârsta cuprinsă între 6 și peste 17 ani, ponderea cea mai mare fiind în categoria 12-15 ani.

Pentru evaluarea percepției cadrelor didactice cu referire la educația dincolo de școală s-a aplicat același chestionar din cadrul proiectului european,

Analiza rezultatelor obținute în urma aplicării chestionarului de opinie celor 179 de cadre didactice a permis calcularea scorului mediu la fiecare dintre cei 12 itemi incluși în chestionar. Scorul mediu ilustrează gradul de accept al grupului față de fiecare item în parte. Un număr de 9 itemi au fost formulați într-o manieră pozitivă, media răspunsurilor fiind între 4.04 și 4.65, indicând un acord majoritar la nivel de grup, și 3 itemi au fost formulați cu un sens negativ, media răspunsurilor fiind între 1.84 și 2.43, obținându-se un dezacord general la nivel de grup. Cel mai mare grad de acord la nivel de grup s-a înregistrat pentru itemii: „Educația dincolo de școală oferă elevilor noi experiențe de învățare”, media 4.65, „Educația dincolo de școală susține învățarea socială și emoțională”, media 4.64, „Este foarte probabil ca educația dincolo de școală să conducă la îmbunătățirea atmosferei din clasă”, media 4.54.

Comparativ, media răspunsurilor obținute de la eșantionul românesc față de media eșantionului din cele cinci țări implicate în proiectul Comenius, se prezintă astfel:

Se observă faptul că mediile obținute de către cele 2 eșantioane pentru fiecare item în parte sunt similare, cea mai mare diferență fiind 0.60 pentru itemul ce precizează că școala este, din punct de vedere organizațional, un obstacol pentru implementarea unui program de educație dincolo de școală. Diferențele de medii cele mai mici, de 0.02, respectiv 0.03 se înregistrează pentru itemul ce precizează că educația dincolo de școală susține învățare socială și emoțională, respectiv pentru itemul ce vizează că educația dincolo de școală presupune un risc ridicat de accidente.

Proporția de răspunsuri de acord, respectiv dezacord, la nivel de cele două eșantioane, se prezintă astfel:

Figură 3. Analiza comparativă a proporției dintre acord și dezacord

Se constată similaritatea opiniilor de acord a celor două eșantioane pentru itemii 4-12 și similaritatea opiniilor de dezacord pentru itemii 1 și 3, o situație distinctă fiind pentru itemul 2. Pentru acest item – „Școala, din punct de vedere organizațional, reprezintă un obstacol în implementarea unui program de educație dincolo de școală”, se constată diferențe între cele două eșantioane, în sensul în care cadrele didactice din România își exprimă dezacordul în proporție de 55.3% față de această afirmație, comparativ cu 31.8% din cadrul eșantionului european. Analiza detaliată a rezultatelor în funcție de caracteristicile eșantionului relevă alte elemente importante pentru studiul constatativ. Astfel, distribuția mediilor răspunsurilor în funcție de tipul școlii de unde provine cadrul didactic se prezintă astfel:

Figură 4. Distribuția mediilor în funcție de tipul școlii

Analiza mediilor diferențiat pe tipul școlii de unde provine cadrul didactic indică diferențe mici între scorurile obținute. Itemii la care se obține același grad de acord, respectiv dezacord, fac referire la contribuția educației dincolo de școală la învățarea socială și emoțională și pentru oferirea de noi experiențe elevilor. Un scor mare se înregistrează la ambele grupuri pentru necesitatea de a obține mai multe informații despre educația dincolo de școală.

Comparativ, mediile înregistrate la cele două eșantioane se prezintă grafic astfel:

Figură 5. Distribuția mediilor în funcție de tipul școlii

Se remarcă aceeași similaritate a gradului de acord-dezacord la nivel de grupuri și la nivel de eșantion. Diferențele sunt relativ foarte mici, itemii înregistrând scoruri similare, indiferent de țara de unde provine cadrul didactic și tipul școlii. Un caz special în reprezintă itemul 8 - Educația dincolo de școală este o măsură de suport potrivită mai ales în cazul elevilor cu cerințe speciale, la care scorurile înregistrate la cadrele didactice din învățământul de masă au

indicat o poziție neutră și un acord parțial, față de răspunsurile cadrelor didactice din învățământul special care au fost plasate în zona de acord parțial și acord total. De asemenea, se remarcă și o diferență între eșantioane, participanții din România apreciind în mai mare măsură nevoia de pregătire specială pentru includerea educației dincolo de școală în cadrul strategiilor de predare decât cadrele didactice din proiectul european.

Analiza diferențiată a rezultatelor s-a realizat și în funcție de experiența cadrelor didactice în utilizarea educației dincolo de școală ca metodă de predare. Mediile rezultate pe fiecare item al cercetării, în funcție de experiența declarată, sunt reprezentate grafic astfel:

Figură 6. Distribuția mediilor în funcție de experiență în utilizarea educației dincolo de școală

În urma analizei se constată că nu există diferențe majore între părerile exprimate de cadrele didactice care au declarat ca utilizează educația dincolo de școală ca metodă de învățare și cadrele didactice care nu folosesc această metodă. Per ansamblu, rezultatele înregistrate pentru grupul cu experiență în utilizarea educației dincolo de școală indică un acord, respectiv dezacord mai puternic față de grupul fără experiență.

Comparativ, mediile înregistrate pentru fiecare item de cele două eșantioane sunt reprezentate astfel:

Figură 7. Distribuția comparativă a mediilor în funcție de experiență

Se constată diferențe minime între opiniile exprimate de cele două grupuri din eșantionul românesc și eșantionul utilizat în cercetarea realizată în cadrul proiectului european. Diferențele se înregistrează în cazul itemului 2 – „Școala, din punct de vedere organizațional, reprezintă un obstacol în implementarea unui program de educație dincolo de școală”, grupul românesc cu experiență exprimând un dezacord mai puternic decât celelalte grupuri. De asemenea, diferențele cele mai mari, comparativ, se înregistrează între grupul cu experiență și grupul fără experiență din țările implicate în proiect.

Detalierea analizei rezultatelor obținute la studiu constatativ s-a realizat și în funcție de grupa de vârstă cu care lucrează cadrele didactice, grupându-se eșantionul în trei categorii pentru cadre didactice ce lucrează cu elevi între 6-11 ani, cadre didactice cu elevi între 12-16 ani și cadre didactice cu elevi peste 17 ani. Rezultatele diferențiate sunt reprezentate grafic astfel:

Figură 8. Distribuția mediilor în funcție de grupa de vârstă a elevilor

Rezultatele înregistrate indică diferențe mai mari între opiniile exprimate de cadrele didactice cu elevi de 6-11 ani și grupul cu elevi mai mari în ceea ce privește itemul 1 – „Educația dincolo de școală conduce la scăderea

nivelului de achiziții ale elevului”, dar răspunsurile tuturor participanților se mențin în zona de dezacord. În ceea ce privește itemii formulați în sens pozitiv, majoritatea mediilor se mențin peste 4, cu excepția itemului 8 - Educația dincolo de școală este o măsură de suport potrivită mai ales în cazul elevilor cu cerințe speciale, la care grupul de cadre didactice cu elevi peste 17 ani a exprimat o poziție neutră și un acord parțial. Pentru itemul 9 – „Aș dori să aflu mai multe informații despre educația dincolo de școală”, toți respondenții au exprimat un răspuns pozitiv, mediile fiind foarte apropiate între cele trei grupuri.

Analiza comparativă între cele 2 eșantioane indică grafic următoarele rezultate:

Figură 9. Distribuția comparativă a mediilor în funcție de grupa de vârstă a elevilor

Se constată aceeași tendință de similitudine a răspunsurilor între cele două eșantioane și grupuri, cu diferențe mici înregistrate în cazul itemului 2 – „Școala, din punct de vedere organizațional, reprezintă un obstacol în implementarea unui program de educație dincolo de școală”, unde grupul cu elevi peste 12 ani din țările europene include în proiect și-a exprimat o poziție de neutru spre acord parțial, media răspunsurilor fiind de 3,33.

Concluziile studiului constatativ privind percepția cadrelor didactice asupra educației dincolo de școală pune în evidență faptul că există aceeași abordare la nivel european, neexistând diferențe semnificative între rezultatele eșantionului din România față de eșantionul din cele 5 țări participante în proiectul Comenius. Scorurile mari obținute ce indică un grad ridicat de acord privind oportunitățile și potențialul formativ al educației dincolo de școală ca metodă de învățare oferă un context favorabil implementării programelor educaționale. Totuși, solicitarea majorității respondenților a informațiilor suplimentare despre educația dincolo de școală și acordul exprimat pentru necesitatea unei pregătiri suplimentare a cadrelor

didactice pentru utilizarea acestei strategii educaționale indică nevoia de formare în acest domeniu.

Referințe Bibliografice:

1. Outdoor Education. *Authentic Learning in the Context of Landscapes*. Vol.2, Kinda Education Center, ISBN 91-631-2904-3.
2. Betsen, P., Mygind, E., Randrup, T. (2009). *Towards an understanding of udeskole: education outside the classroom in a Danish context*. Education 3-13 37, 29-44.
3. Betsen, P., Mygind, E., Randrup, T., Jensen, F. S. (2010). *The extend and dissemination of udeskole in Danish schools*. Urban Forestry and Urban Greening.